

Alegerile papale reflectate în presa italiană a „anilor de plumb” (1970 – 1979)

Alina Marchiș

Italia anilor '70 se confruntă cu o perioadă dificilă sub toate aspectele. Anii '70 în Italia sunt ani de criză, ani marcați de agresivitatea partidelor, organizațiilor, formațiunilor și grupărilor ce se folosesc în general de mijloace violente: greve, terorism și asasinate, motiv pentru care au și fost numiți „ani de plumb”.

Se poate vorbi despre un sistem intrat în criză încă din primăvara anului 1968 când, în mediile universitare, izbucnește contestarea sistemului democrat-creștin. Această mișcare este rapid înlocuită în 1969 de ample greve.

Inerția și corupția lumii politice provoacă și ea un fenomen de respingere, care generează creșterea fenomenelor extremiste.

La nivelul jurnalismului italian, anii '70 reprezintă o perioadă efervescentă și contradictorie, caracterizată de mutații profunde în lumea informației, evidențiată de declinul unor publicații tradiționale, precum *Paese Sera*¹, și de lansarea unor noi ziare, cel mai relevant fiind, fără îndoială, *La Repubblica*².

Raporturile între redacții și proprietate traversează momente foarte critice, în special în ceea ce privește înlocuirea grupurilor întreprinzătoare și al schimbului de directori.

Televiziunea a permis difuzarea informațiilor, în scurt timp, în localități îndepărtate pe întreg teritoriul Italiei. Astfel s-au introdus suplimentele în cadrul publicațiilor, pentru a cuceri noi cititori, dar mai ales pentru a stăvili concurența informației televizate.

Numărul grupărilor de jurnaliști și publiciști a crescut în ritmuri frenetice, în special între anii 1971 și 1974, când mai mult ca niciodată se intuia setea de știri despre o lume aflată într-o schimbare rapidă³.

În perioada „anilor de plumb” și-au adâncit rădăcinile numeroase procese care au caracterizat schimbările importante petrecute la nivelul societății italiene. Dintre aceste schimbări, care au avut loc în deceniul chinuitor al anilor '70, o mare relevanță o are orientarea spre stânga a țării când, la alegerile din 1976 și 1979, comuniștii câștigă peste 30% din voturi.

La alegerile administrative și politice, distanța între comuniști și democrat – creștini se reduce, de la 10 la 2 procente⁴, o influență asupra acestui rezultat având-o și scandalurile politico – financiare în care au fost implicați oameni politici importanți din sânul democrat – creștinilor, scandaluri care au avut ca efect pierderea încrederii electoratului în PDC. Aceste scandaluri au afectat și instituția prezidențială când, în vara anului 1978, a fost nevoie să se organizeze alegeri anticipate, ca urmare a demisionării lui Giovanni Leone din funcția de președinte al Italiei, de asemenea implicat în aceste scandaluri.

În afară de acest caz, unic în istoria Italiei, alegerile prezidențiale nu au atras atenția ziarelor într-o măsură așa de mare.

Anul 1978 aduce în atenția presei și un alt tip de alegeri, mai neobișnuite și care, se poate spune că au făcut legătura cu prezentul, dacă ne gândim la faptul că atunci a fost ales în funcția de Suveran Pontif, Papa Ioan Paul al II – lea. Impactul **alegerilor pontificale** din 1978, asupra opiniei publice, a fost cu atât mai mare cu cât, de la începutul lunii august și până la jumătatea lunii octombrie a aceluiași an, în funcția pontificală s-au succedat trei papi: Papa Paul al VI – lea (Giovambattista Montini), Papa

¹ *Paese Sera* (Țara în Amurg) – ziar apărut la Roma, de orientare comunistă, fondat în 1949. În 1979 intră în criză datorită concurenței noului editorial condus de E. Scalfari *La Repubblica*. Între anii 1967 și 1982 directori au fost: G. Cingoli, A. Passetti, A. Coppola și G. Fiori

² *La Repubblica* (*Republica*) - ziar înființat la Roma în 14.01.1976 de Eugenio Scalfari, tipărit în format tabloid. Inițial proprietatea era subdivizată în mod egal între grupul „*L'Espresso*” și „*Mondadori*”

³ www.italianpressdigest.com

⁴ *Enciclopédie BORDAS: 1970 – 1979*, p. 363

Ioan Paul I (Luciani Albino) și Papa Ioan Paul al II – lea (Karol Wojtyła). Din aceste motive anul 1978 a fost numit și „anul celor trei papi”⁵.

Până în luna august 1978, în funcția de Suveran Pontif al Vaticanului s-a aflat Papa Paul al VI – lea. După 28 de ani de pontificat, la 81 de ani, un atac cardiovascular i-a fost fatal.

În dimineața zilei de 6 august, Papa Paul al VI – lea a anunțat că va da spre publicare discursul pe care îl pregătise, un discurs prin care invita italienii să mediteze la problemele cu care se confrunta societatea: șomaj, creșterea numărului infracțiunilor, care au ajuns să ia proporții înspăimântătoare. Era un nobil mesaj care după moartea sa a căpătat valoarea unui testament moral.

În seara aceleași zile, la ora 17, în timp ce papa participa la slujba religioasă, a survenit criza cardiacă. La ora 21:44 secretarul său personal anunța moartea papei: „Cu profundă întristare și durere, trebuie să vă anunț că Papa Paul al VI – lea s-a stins din viață, în această seară, 6 august 1978”⁶.

În articolul său din *Gazzetta di Mantova*⁷, Gastone Garone îl caracterizează în linii mari pe cel care a fost Papa Paul al VI – lea. Era supranumit și „Papa pelerin” pentru că până la el nici un alt papă nu călătorise atât de mult. A fost primul papă care a pus piciorul în „Locurile Sfinte”, primul care a vizitat Asia, Africa, America Latină, primul care a ajuns la ONU. A știut să-și ascundă bine problemele de sănătate care nu-i dădeau pace. Când acestea l-au împiedicat să plece la Friuli (Italia) după producerea unui dezastruos cutremur, papa s-a gândit să demisioneze. „Nu poți fi papă în aceste condiții” a declarat el. Apoi resemnându-se a continuat să-și îndeplinească funcția pontificală ca pe o cruce pe care trebuia să o ducă până la moarte. Conform lui Gastone Garon, cu doar câteva zile înainte de a muri, Papa Paul al VI – lea ar fi declarat: „Văd apropiindu-se sfârșitul vieții mele”⁸.

La 27 august 1978, ziarele anunță alegerea unui nou papă. Acesta a fost Patriarhul din Veneția, Luciani Albino, în vârstă de 61 de ani. Viața acestui papă începe în sărăcie. De origini umile, este fiul unui muncitor socialist emigrat în Germania iar mai apoi în Argentina. Întors în Italia a ajuns lucrător la fabrica de sticlă din Murano. Despre Luciani Albino se știa că nutrește o veche pasiune pentru jurnalism și manifestă o mare sensibilitate în ceea ce privește problemele sociale.

Noul papă își va lua numele de Papa Ioan Paul I. Era pentru prima dată când un papă își lua două nume. O altă premieră în alegerea noului papă a fost rapiditatea cu care s-a desfășurat conclavul. Au fost necesare aproximativ nouă ore pentru ca Luciani Albino să obțină 75 de voturi din 111. Dacă pentru clerici alegerea părea să fie una normală, oamenii de rând păreau oarecum surprinși în fața acestor două premiere iar ziarele au dedicat pagini întregi acestui subiect (*Corriere della Sera*⁹ a rezervat 5 pagini pentru a trata această temă).

Când a venit din Veneția la Vatican, se știa vag despre Papa Ioan Paul I că avea ceva probleme de sănătate. Încă de tânăr a suferit de tuberculoză. Boala s-a agravat datorită suprasolicitării și a crizelor interioare ale lui Luciani care nu se simțea la înălțimea sarcinii pe care o avea. În cele din urmă nu a reușit să facă față și la 28 septembrie a murit de infarct, după doar 33 de zile de pontificat¹⁰.

La câteva ore după ce se anunță decesul, au început să circule zvonuri prin Roma despre „misterele” în care era învăluită moartea lui Albino Luciani. Hotărârea autorităților de la Vatican de a nu permite efectuarea autopsiei nu făcuse altceva decât să alimenteze aceste suspiciuni, dând naștere legendei conform căreia papa ar fi fost otrăvit.

Unul dintre cei care considerau această teorie deosebit de ridicolă era fostul său secretar personal la Veneția timp de șapte ani. Acesta spunea: „S-a dărâmat sub o povară mult prea grea pentru umerii săi fragili și sub greutatea imensei sale singurătăți”¹¹.

Gianni Baget Bozzo scria, în ziarul *Avanti!*¹², că povara misiunii sale l-ar fi consumat pe Luciani Albino într-o lună, cât într-un deceniu. În caracterizarea pe care i-o face ziaristul, Papa Ioan Paul I este

⁵ *Enciclopédie BORDAS: 1970 – 1979*, p. 129

⁶ *Gazzetta di Mantova*, 1978, nr. 216, p. 1

⁷ *Gazzetta di Mantova (Gazeta de Mantova)* – aparține Cooperativei Industriale Editoriale din Mantova. Directori: G. Eramo (11.05.1968 – 18.03.1981)

⁸ *Gazzetta di Mantova*, 1978, nr. 216, p. 1

⁹ *Corriere della Sera*, 1978, nr. 201, p. 1

¹⁰ Bruno Vespa, *Storia d'Italia da Mussolini a Berlusconi*, Ed. Mondadori, Milano, 2004, p. 230

¹¹ Carl Bernstein, Marco Politti, *Sanctitatea Sa Ioan Paul al II – lea și istoria secretă a timpurilor noastre*, Ed. Papyrus, Oradea, 1999, p. 164

prezentat ca un papă pe care poporul îl vedea ca pe un tată care le vorbește copiilor care descopereau, într-o manieră simplistă, mersul lumii. El a cucerit inimile credincioșilor tocmai cu acest limbaj simplu¹³.

La 16 octombrie este ales noul papă în persoana lui Karol Wojtyła, polonez de origine. După 445 de ani, cardinalii de la Vatican au ales un papă care nu este italian. Alegerea sa a întrerupt nu numai o tradiție care din 1523, de la moartea papei olandez, Adriano al VI – lea, a avut o succesiune neîntreruptă de papi italieni, dar este primul Suveran Pontif care vine dintr-o țară est-europeană, care a cunoscut profunde transformări în regimurile sociale și politice sub conducerea partidelor comuniste.

Acesta și-a luat numele de Ioan Paul al II – lea. Decanul Colegiului Sacru l-a numit „Papă catolic pentru Biserica catolică”.

Presa italiană acordă, și de această dată, o mare importanță acestui eveniment, mai ales că o asemenea alegere este considerată o „alegere istorică” dar, în același timp, o „alegere curajoasă”.

*L'Osservatore Romano*¹⁴ vedea în noul Suveran Pontif un „punct de referință pentru toți oamenii care cred în valorile spirituale ale păcii și ale înțelegerii între popoare”¹⁵.

Giovanni Spadolini dedică și el un articol acestui eveniment, în ziarul *La Stampa*. Ținând cont de originea și cultura papei, Spadolini vede în Ioan Paul al II – lea un papă care cunoaște bine realitatea actuală care are o misiune universală. Ziaristul îl caracterizează astfel: „Cardinalul Wojtyła este un Luciani mai cult și mai ales un Luciani polonez”. *La Stampa*¹⁶ redă în paginile sale și primul discurs al noului papă, rostit imediat după alegerea sa. Cuvintele sale întăresc scurta caracterizare făcută de Spadolini „Dragi frați și surori, toți suntem încă îndurerați după moartea iubitului nostru Papă Ioan Paul I. Și iată sfinții lor, cardinalii, au chemat un episcop la Roma, dintr-o țară îndepărtată, însă întotdeauna atât de aproape în comuniunea credinței și a tradiției creștine [...]. M-am temut să primesc această nominalizare dar am făcut-o din supunere față de Tatăl Nostru, și în credința deplină în Sfânta Fecioară Maria”¹⁷.

Evenimentul este dezbătut pe larg și în primele două pagini ale ziarului *L'Unità*¹⁸.

Alegerea Lui Karol Wojtyła în funcția de Papă este considerată o alegere fără precedent. Eugenio Scalfari scria, în articolul *O nouitate istorică și pozitivă*, că odată cu „alegerea lui Karol Wojtyła, Biserica demonstrează că este una dintre cele mai tinere dintre instituțiile existente. Avem de-a face cu un sacerdot care cunoaște dificultățile și virtuțile”¹⁹.

În aceeași publicație, Alceste Santini scrie cuvinte înălțătoare la adresa Sanctității Sale: „Un intelectual, un teolog în care calitățile umane sunt dublate de o spiritualitate profundă și mai ales de echilibru”²⁰.

Papa Ioan Paul al II – lea s-a dovedit a fi mai mult decât demn de cuvintele acestea, un adevărat punct de referință și un echilibru pentru creștinismul universal – un papă fără precedent, politician divin, ambasador al păcii.

¹² *Avanti (Înainte)* – organ al PSI tipărit la Roma de editura omonimă. Directori: G. Arfè (23.01.1969 – 18.07.1976), P. Vitorelli (până în 9.06.1978) și Bettino Craxi (până în 9.09.1981)

¹³ *Avanti*, 1978, nr. 233, p. 1

¹⁴ *L'Osservatore Romano (Observatorul Roman)* – cotidian politico-religios, apărut la Vatican, gestionat de R. Manzini (1.04.1960 – 4.01.1977) și apoi de V. Volpini (până în 1984)

¹⁵ *L'Osservatore Romano*, 1978, p. 1

¹⁶ *La Stampa (Tiparul)* – cotidian apărut la Torino, condus de A. Ronchey (5.12.1968 – 4.05.1973), apoi de A. Levi (până în 6.09.1978) și G. Fattori (până în 10.02. 1986)

¹⁷ *La Stampa*, 1978, nr. 241, p. 1

¹⁸ *L'Unità (Unitatea)* este un ziar al PCI difuzat fie în chioșcurile de ziare, fie prin intermediul rețelei militante (în special în zilele festive). E condus de A. Tortorella (21.10.1970 – 11.04.1975), apoi de L. Pasolini (până în mai 1977) și A. Reichlin (până în 31 decembrie 1981).

¹⁹ *L'Unità*, 1978, nr. 244, p. 2

²⁰ *Idem*, p. 1

Bibliografie:

I. Presă:

1. *Avanti*, 1970, 1978
2. *Avvenire*, 1977 – 1978
3. *Corriere della Sera*, 1978
4. *Gazzetta di Mantova*, 1978
5. *Il Giornale*, 1976, 1978
6. *Il Messaggero*, 1974, 1978
7. *L'Osservatore Romano*, 1978
8. *Paese Sera*, 1976, 1978
9. *La Repubblica*, 1976 - 1978
10. *La Stampa*, 1974, 1978
11. *Umanità*, 1972, 1978
12. *L'Unità*, 1978

II. Lucrări speciale:

1. ***, *Giornali: 1970 – 1979. Gli anni di piombo*, Ed. Contemporanea, 1999
2. ***, *Storia 3*, Ed. Scolastiche Bruno Mondadori, Milano, 1984
3. Berstein Carl, Politti Marco, *Sanctitatea sa Ioan Paul al II – lea și istoria secretă a timpurilor noastre*, Ed. Papyrus, Oradea, 1999

III. Lucrări generale:

1. ***, *Regimurile fasciste și totalitare din Europa*, Ed. Militară, București, 1983
2. Hobsbawn Eric, *Secolul Extremelor*, Ed. Lider, București, 1998
3. Procacci Giuliano, *Istoria italienilor*, Ed. Politică, București, 1975
4. De Rosa Gabrielle, *Storia contemporanea*, Ed. Minerva Italica, 1983
5. Vespa Bruno, *Storia d'Italia da Mussolini a Berlusconi*, Ed. Mondadori, Milano, 2004

IV. Dicționare și enciclopedii:

1. ***, *British Encyclopedia*
2. ***, *Enciclopédie BORDAS: 1970-1979*
3. ***, *Il mio primo dizionario Larus della lingua italiana*, Ed. Larus, Bergamo, 1993
4. ***, *Il mondo contemporaneo. Enciclopedia di storia e scienze sociali*, Ed. Nuova Italia, Firenze, 1981
5. Carol Anne, Garrigues Jean, Ivernel Martin, *Dicționar de istorie al secolului XX*, Ed. All, București, 2000
6. Popa M., Horia M.C., *Mică enciclopedie de istorie universală*, Ed. Iri, București, 1993

V. Pagini web:

1. www.italianpressdigest.com
2. www.ragionpolitica.it
3. www.repubblica.it
4. www.corriere.it
5. www.informagiovani.com

Papal elections as seen in the Italian press of “the lead years” (1970 – 1979)

Abstract

The period of „the lead years” is one of the most painful chapters of the ultracontemporary history of Italy. Although it does not represent pure reality, the Italian press of the `70s offers valuable information of the reality in those times.

In the hereby work I developed the Italian elections as seen in the Italian press of the `70s. The image of the painful decade of „ the lead years” in the Italian press is of an insecure and hectic world. Passing the law of divorce and of abortion in a catholic country is the proof of the fact that, during that period, Italy was undergoing a process of profound transformations which resulted in a democratic gain of some individual liberties. The circumstances of the presidential and pontifical elections, succeeded themselves to shock the public opinion.